

Introductie begeleiding voor potentiële aanbieders

Update augustus 2019

In de deellovereenkomst begeleiding en de uitvoeringsregels van de ISD Bollenstreek en Gemeente Katwijk wordt omschreven wat begeleiding (individueel en in groepsverband) binnen de maatwerkvoorziening Wmo inhoudt. Er wordt van potentiële aanbieders verwacht dat zij deze informatie goed doornemen om te zien of de diensten die zij bieden passen binnen deze voorwaarden. Gecontracteerde aanbieders dienen zich te houden aan deze voorwaarden: zij hebben hier immers via het contract voor getekend. De Gemeente Katwijk en de ISD Bollenstreek zien hier in het kader van contractbeheer en toezichthouderschap op toe.

Ervaring leert dat potentiële aanbieders het soms lastig vinden om te bepalen of hun dienst behoort tot de maatwerkvoorziening. En om te weten waar zij precies aan moeten voldoen. Daarom wordt in deze introductie een inleiding gegeven over de basisvoorwaarden voor de maatwerkvoorziening en een omschrijving van begeleiding individueel en begeleiding groep (dagbesteding). Let wel: de contracten, kwaliteitseisen/vakbekwaamheidseisen en uitvoeringsregels zijn leidend, deze introductie is slechts een verkorte uitleg.

1. Basisvoorwaarden begeleiding individueel en groep

In de COB overeenkomst en deellovereenkomst begeleiding is opgenomen dat een aanbieder:

- moet voldoen aan de geldende wettelijke eisen, vakbekwaamheidseisen en certificeringseisen.
- een gezonde organisatie moet zijn met voldoende financiële en economische draagkracht.
- personeel inzet dat beschikt over de gangbare competenties en vaardigheden die nodig zijn om de benodigde activiteiten uit te voeren. De competenties en vaardigheden moeten in overeenstemming zijn met de in de relevante branches vastgestelde basiscompetentieprofielen (bcp's). Ook ingehuurd personeel en zelfstandigen zonder personeel moeten voldoen aan deze bcp's.
- verplicht is om voor personen die beroepsmatig in contact kunnen komen met cliënten (beroepskrachten en/of in te zetten vrijwilligers) een Verklaring omtrent Gedrag (VOG) te hebben.

In de Wmo 2015 is onder meer opgenomen dat de aanbieder er zorg voor draagt dat de voorziening van goede kwaliteit is (Artikel 3.1). De voorziening is in ieder geval:

- Veilig, doeltreffend, doelmatig en cliëntgericht verstrekt.
- Afgestemd op de reële behoefte van de cliënt en op andere vormen van zorg of hulp die de cliënt ontvangt.
- Verstrekt in overeenstemming met de op de beroepskracht rustende verantwoordelijkheid, voortvloeiende uit de professionele standaard.
- Verstrekt met respect voor en inachtneming van de rechten van de cliënt.

De aanbieder beschikt daarnaast in ieder geval over een klachtenregeling en een regeling voor medezeggenschap van de cliënten. Daarnaast beschikt de aanbieder over een meldcode huiselijk

geweld en kindermishandeling en bevordert de aanbieder de kennis en het gebruik van deze meldcode.

De aanbieder dient tot slot voor iedere klant een zorgplan op te stellen, ook wel individueel begeleidingsplan, behandelplan of ondersteuningsplan genoemd. Het zorgplan:

- bevat de afspraken over te verlenen zorg zoals overeengekomen tussen de aanbieder en klant.
- bevat informatie over hoe de in de indicatie genoemde doelen bereikt zullen worden.
- is op maat gemaakt en past bij de individuele wensen en behoeften van de cliënt, uiteraard met als uitgangspunt de kaders van de indicatie.

2. Uitleg basisvoorwaarden

De meeste hierboven genoemde zaken spreken voor zich, zoals het voldoen aan wet- en regelgeving en het bieden van klantgerichte zorg. Andere zaken verdienen nadere uitleg:

Professionele standaard en vakbekwaamheidseisen:

Aanbieders leveren zorg die gebaseerd is op actuele kennis en nieuwe inzichten uit wetenschap en praktijk. Waar nodig wordt de zorg aangepast op basis van deze inzichten. Te denken valt aan richtlijnen over het toedienen van medicatie, omgaan met gedragsproblematiek, etc. De betrokken beroepsverenigingen en brancheorganisaties hebben daarnaast kwaliteitskaders uitgebracht met daarin richtlijnen voor het verlenen van kwalitatief goede zorg. Voorbeelden zijn het kwaliteitskader van de [VGN](#), [GGZ Nederland](#) en het [Zorginstituut Nederland](#).

Vrij vertaald kan er gezegd worden dat aanbieders zorgen dat hun medewerkers goed op de hoogte zijn van ontwikkelingen in het veld en gebruik maken van technieken die ontwikkeld zijn voor de doelgroep waar zij mee werken. Dit betekent dat de professionals goed geschoold zijn én blijven. Maar ook dat er regelmatig evaluatie plaats vindt binnen de organisatie, zowel over de individuele klant als de wijze waarop binnen de organisatie zorg wordt aangeboden.

Doelmatig, de reële behoefte van de klant

Doelmatig kan vertaald worden met de juiste zorg op de juiste plaats door de juiste zorgverlener. Door professionals en middelen zo optimaal mogelijk in te zetten kan er goede zorg voor een juiste prijs geleverd worden. Eenvoudige en relatief goedkopere zorg wanneer mogelijk, complexe en duurdere zorg wanneer nodig. De zorg moet proportioneel en reëel zijn: de hoeveelheid zorg en de wijze waarop deze wordt in gezet moet passen bij de zorgvraag van de klant. Indien de indicatie structureel niet meer passend is (teveel of te weinig) wordt een nieuwe indicatie aangevraagd. Dit geldt ook wanneer bijvoorbeeld behandeling voor de klant meer passend is dan begeleiding.

Gekwalificeerd personeel

Al het personeel (in dienst en ingehuurd) dient te beschikken over de gangbare competenties en vaardigheden die nodig zijn om de benodigde activiteiten uit te voeren. Er zijn diverse competentieprofielen ontwikkeld voor medewerkers in het sociaal domein. Voorbeelden zijn de VGN [competentiebox gehandicaptenzorg](#) en de Movisie [competenties maatschappelijke ondersteuning](#). Het niveau van de medewerker moet passend zijn bij de zorgvraag van de klant en de complexiteit van de situatie. Het personeel moet voldoen aan de vakbekwaamheidseisen voor de sector en werken volgens de professionele standaard.

3. Proces tot indicatiestelling

Voordat een klant geïndiceerd wordt voor begeleiding (individueel en/of groep) worden de volgende stappen doorlopen.

1. Ligt de noodzakelijke compensatie op het terrein van de Wmo 2015?
2. Kan de beperking van de klant gecompenseerd worden door gebruik te maken van wettelijke voorliggende voorzieningen zoals werk en onderwijs?
3. Is er sprake van eigen kracht of gebruikelijke hulp?
4. Kan het sociaal netwerk ingezet worden om tot een oplossing te komen?
5. Kan er gebruik worden gemaakt van een algemene voorziening?

Alleen als al het voorgaande niet tot een oplossing heeft geleid kan een maatwerkvoorziening geïndiceerd worden. Voor informatie over indicatiestelling: zie uitvoeringsregels.

Ter verduidelijking: Onder algemene voorziening wordt het aanbod van diensten of activiteiten verstaan dat zonder voorafgaand onderzoek naar de behoeften, persoonskenmerken en mogelijkheden van de gebruikers toegankelijk is en dat is gericht op maatschappelijke ondersteuning. Een algemene voorziening gaat voor een individuele maatwerkvoorziening. Voorbeelden zijn het welzijnswerk, inloopvoorzieningen en mantelzorgondersteuning.

4. Begeleiding individueel

Doel

- Ondersteunen bij en opbouwen van sociaal netwerk klant;
- Ondersteunen van de thuisadministratie;
- Ondersteuning bij arbeidsparticipatie/dagbesteding;
- Ondersteuning bij zelfzorg;
- Persoonlijk functioneren, gezondheid en welzijn;
- Mantelzorgondersteuning.

Mantelzorgondersteuning wordt alleen geboden in combinatie met de andere doelen. Als het enige doel van de begeleiding mantelzorgondersteuning is, is de mantelzorgondersteuning zoals geboden in de algemene voorziening van toepassing.

Voorwaarden

- Begeleiding individueel bestaat uit een of meerdere van de volgende activiteiten.
 - Oefenen of het ondersteunen bij het oefenen van verschillende taken en vaardigheden
 - Overnemen van toezicht
 - Aansturen van gedrag
 - Begeleiden (waaronder educatie) bij het omgaan met de gevolgen van de aandoening, stoornis of beperking van de inwoner. Zowel bij klant als mantelzorger.
 - Begeleiden bij mogelijke integratie in de samenleving
 - Begeleiden bij ernstig tekort schietende vaardigheden in het zelfregelend vermogen
 - Begeleiden bij activering
 - Begeleiding van of consultatie aan een andere Aanbieder.

Afbakening

De volgende taken vallen niet onder begeleiding individueel.

- Diensten die vallen onder de algemene voorziening
- Begeleiding rondom werk en inkomen (job-coaching, re-integratie, vinden van een baan)
- Administratieve taken en schuldhulpverlening
- Therapie (waaronder speltherapie) en behandeling
- Begeleiding bij uitjes, wandelen, etc.

- Huiswerkbegeleiding/studiebegeleiding
- Oppas aan huis/vervangende mantelzorger
- Welzijnsactiviteiten

Begeleiding wordt geboden als middel om een vooraf omschreven doel te bereiken. De begeleiding is geen doel op zich.

Praktisch

- Begeleiding wordt geïndiceerd in klassen.
- Het gaat om directe uren zorgverlening. Dit is de directe contacttijd tussen de zorgverlener en de klant. Hieronder wordt niet verstaan overleg tussen professionals (vergaderingen), zorg coördinatie, indicatiestelling, reistijd, scholing, etc.
- Omdat er gewerkt wordt in klassen is er ruimte om in te spelen op de situatie van de klant. Deze is dynamisch en zo kan de aanbieder ook inspelen op de wisselende behoeften van de klant. Het is niet de bedoeling dat een aanbieder standaard laag in de klasse gaat zitten.

Voorbeelden

- De klant heeft moeite met het doen van zijn administratie. Er is geen mantelzorger of naaste die de administratie kan overnemen. Doel van de begeleiding is om hem te leren zelfstandig zijn administratie te doen. Er wordt met de klant geoefend tot het doel bereikt is. Kan de klant zijn administratie niet zelf doen en moet deze gedurende langere tijd worden overgenomen? De begeleiding neemt de administratie niet over maar verwijst de klant door naar een andere oplossing, zoals vrijwilligersdiensten die de administratie kunnen overnemen.
- De klant heeft moeite met het aangaan van contacten in de sociale omgeving. Hij is eenzaam en mist mensen om mee te praten en dingen te ondernemen. Doel van de begeleiding is het stimuleren van de klant om contacten aan te gaan en te onderhouden. Er worden verschillende sociale situaties met hem geoefend zodat hij leert contacten te leggen. Heeft de klant echter vooral behoefte aan een plek waar hij zelf met anderen in contact kan komen? Dan is een welzijnsvoorziening zoals een buurtkamer of een geïndiceerde dagbesteding op zijn plek. De begeleider verwijst de klant naar deze voorzieningen.
- De klant heeft moeite met het doen van boodschappen. In de winkel raakt hij in paniek en vergeet hij wat hij wilde kopen. Doel van de begeleiding is het aanleren van vaardigheden zodat de klant zelfstandig boodschappen kan gaan doen. De begeleider past de geleerde lessen toe door een of meerdere malen mee te gaan naar de winkel. Is de klant niet leerbaar en kan hij zelf geen boodschappen meer doen? Dan wordt de klant doorverwezen naar andere diensten zoals een boodschappenservice of vrijwilligerswerk. Het samen doen van boodschappen is geen onderdeel van de begeleiding wanneer dit niet bijdraagt aan het doel.

5. Begeleiding groep (oftewel dagbesteding)

Doel

- Het bieden van structuur in de dag, gericht op het verbeteren of behouden van capaciteiten en/of het reguleren van gedragsproblemen;
- Het bieden van sociale contacten en bezigheden;
- Het bieden van een situatie die te vergelijken is met de werkomgeving van niet-beperkte mensen aan mensen onder de pensioengerechtigde leeftijd;
- Het ontlasten van mantelzorgers.

Voorwaarden

- Is bedoeld voor klanten die door hun beperkingen (cognitieve, ernstig fysieke of gedragsproblematiek) een dagstructurering, gericht op het verbeteren of behouden van capaciteiten en/of het reguleren van gedragsproblemen nodig hebben.

- Is programmatisch: met een vast dag en/of weekprogramma en met een welomschreven doel.
- Is methodisch: volgens een voor de doelgroep ontwikkelde methode. Het kan gaan om een methode die door de aanbieder zelf is ontwikkeld en omschreven of een methode die door meerdere aanbieders wordt gebruikt. De methode is gebaseerd op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid (evidence based) of zelfs bewezen effectief (proven practice). De voor de doelgroep beschikbare richtlijnen worden gebruikt in de methode. Voorbeelden van methodes die gebruikt worden in de zorg zijn FACT (Functie-Assertive Community Treatment), INVRA (inventarisatie van redzaamheidsaspecten), Triple-C en de Ontmoetingscentra Dementie (OCD).
- Vraagt actieve betrokkenheid van de klant: de klant wordt betrokken bij het invullen van en/of het uitvoeren van het programma.
- Is gericht op het structureren van de dag en het oefenen met vaardigheden die de zelfredzaamheid bevorderen.

Afbakening

Onder begeleiding groep wordt niet verstaan:

- Een reguliere dagstructurering zoals die in de woon-/verblijfsituatie wordt geboden
- Welzijnsactiviteiten
- Inloop
- Preventie en voorlichting (individueel en in groepsverband) op kantoor
- Dagbesteding aan huis/Oppas aan huis

Sommige welzijnsactiviteiten bevatten elementen die in dagbesteding voorkomen. Er zijn echter – naast uiteraard de indicatiestelling – enkele onderscheidende factoren:

- Dagbesteding is bedoeld voor mensen die door hun beperkingen (cognitieve, ernstig fysieke of gedragsproblematiek) juist geen gebruik kunnen maken van voorliggende voorzieningen zoals welzijnsactiviteiten;
- Bij dagbesteding is er een op de klant gericht begeleidingsplan waarin duidelijk wordt hoe de activiteiten bij zullen dragen aan het te bereiken doel;
- De welzijnsactiviteiten die onderdeel uitmaken van de dagbesteding zijn geen doel op zich maar een middel om het doel te bereiken;
- De welzijnsactiviteiten die onderdeel uitmaken van de dagbesteding maken deel uit van een breder scala aan activiteiten voor de klant en zijn niet op zichzelf staand.

Praktisch

- Dagbesteding wordt geïndiceerd in dagdelen.
- Een dagdeel is een periode van maximaal vier aaneengesloten uren.
- Het gaat om directe uren zorgverlening. Dit is de directe contacttijd tussen de zorgverlener en de klant. Hieronder wordt niet verstaan overleg tussen professionals (vergaderingen), zorg coördinatie, indicatiestelling, reistijd, scholing, etc.
- Voor sommige doelgroepen is 4 uur dagbesteding een te zware belasting. In die gevallen kan de dagbesteding enige tijd korter duren. Wanneer er significant wordt afgeweken van de 4 uur dagbesteding per dagdeel dient overlegd te worden met de gemeente/ISD Bollenstreek.
- De reistijd van de klant naar de locatie valt niet onder de uren dagbesteding. Als de klant bijvoorbeeld om 08.30 wordt opgehaald en de dagbesteding begint om 09.00, dan start het dagdeel om 09.00.

Voorbeelden

- Koken kan onderdeel van de dagbesteding zijn. Doel van de activiteit is dat iemand met een verstandelijke beperking leert in een groep samen te werken met andere deelnemers. Er

wordt gewerkt met een vast programma. Het koken is geen doel maar een middel. Omdat de doelgroep gedragsproblemen kan vertonen is het nodig om een professional in te zetten met kennis van de doelgroep en het omgaan met gedragsproblematiek. De professional past methodes toe die specifiek voor de doelgroep ontwikkeld zijn. Het koken maakt onderdeel uit van een breder scala aan activiteiten die tijdens de dagbesteding geboden worden, welke opgenomen zijn in het begeleidingsplan.

Een kookclubje voor bijvoorbeeld zelfstandig wonende ouderen is een welzijnsactiviteit. Eten en koken zijn reguliere, dagelijkse activiteiten die in een woon/-verblijfsituatie worden geboden. Doel is het eten van de maaltijd en het gezellig samen zijn.

- Bewegen kan onderdeel zijn van de dagbesteding. De deelnemers kunnen geen gebruik maken van beweegprogramma's voor ouderen die door het welzijnswerk worden aangeboden. Bijvoorbeeld omdat zij door dementie gedragsproblemen hebben zodat tijdens de oefeningen extra toezicht geboden moet worden en er op gelet moet worden dat de klant niet overvraagd wordt. De professional maakt hierbij gebruik van beweegprogramma's speciaal ontwikkeld voor mensen met dementie. Het bewegen maakt onderdeel uit van een breder scala aan activiteiten en is onderdeel van het begeleidingsplan.
- Samen koffie drinken is een onderdeel van de dagbesteding. Vaak is het een rustmoment tussen andere activiteiten door en geen losse, op zichzelf staande activiteit. Het gaat om een doelgroep die niet deel kan nemen aan activiteiten zoals georganiseerd door het welzijnswerk. Er wordt gewerkt met een specifiek programma voor de doelgroep. De activiteiten en het tempo hiervan zijn afgestemd op de mogelijkheden van de doelgroep en de individuele klant. Tijdens het koffie drinken worden klanten door de begeleiders actief gestimuleerd om vaardigheden te leren of te behouden. Het brede scala aan activiteiten is onderdeel van het begeleidingsplan van de klant.

6. Begeleiding versus mantelzorgondersteuning

Indien geïndiceerd kan mantelzorgondersteuning onderdeel uitmaken van de begeleiding. Dit staat omschreven in aandachtsgebied 6:

- Mantelzorger is niet overbelast.
- Mantelzorger kan omgaan met de gevolgen van aandoening, stoornis of beperking van Inwoner.
- Mantelzorger kent eigen competenties en mogelijkheden en de grenzen daaraan.

Aandachtsgebied 6 wordt nooit zelfstandig geïndiceerd. De indicatie begeleiding wordt gegeven aan de persoon met een beperking/aandoening. Zijn hulpvraag is leidend, aandachtsgebied 6 kan als aanvulling op de andere aandachtsgebieden worden geïndiceerd. Heeft de mantelzorger meer of zelfstandig ondersteuning nodig? Dan kan de mantelzorger gebruik maken van de algemene voorziening. Er is dus altijd een indicatie voor de klant nodig. Wenst de klant geen begeleiding maar juist de mantelzorger? Dan kan de mantelzorger gebruik maken van de algemene voorzieningen Wmo of andere voorzieningen zoals de vergoeding van mantelzorgondersteuning en respijtzorg vanuit de aanvullende verzekering.

7. Begeleiding versus behandeling

Het Zorginstituut omschrijft het verschil tussen begeleiding en behandeling als volgt:

- Van behandeling is sprake als er verbeterdoelen zijn geformuleerd, die op een gestructureerde en programmatische manier worden nagestreefd, en waarvoor specifieke deskundigheid is vereist. De behandeling is niet alleen op herstel gericht, maar kan ook gericht zijn op voorkomen van verergering, waaronder begrepen het leren omgaan met (de gevolgen van) een aandoening, voor zover de interventie gestructureerd is, programmatisch is, en zich richt op een specifiek behandeldoel.
- De functie begeleiding omvat het inslijpen van de in de behandeling aangeleerde vaardigheden en gedrag door het (herhaald) toepassen in de praktijk. Bij begeleiding gaat het om het bevorderen, behouden of compenseren van de zelfredzaamheid.

In de uitvoeringsregels van de ISD Bollenstreek staat daarnaast de stelregel omschreven dat als verbetering van functioneren of handelen (vaardigheden) nog mogelijk is, eerst behandeling wordt ingezet.

8. Begeleiding versus jeugdzorg

Opvoedondersteuning

Gemeenten ondersteunen ouders en jeugdigen op grond van de Jeugdwet bij opvoed-, opgroei en psychische problemen. Opvoedondersteuning voor ouders is een vorm van jeugdhulp en valt dus onder de Jeugdwet. Het maakt daarbij niet uit of de ouder zelf een beperking heeft. Het kan zijn dat de ouder vanwege een beperking ook andere ondersteuning nodig heeft. Bijvoorbeeld om weerbaarder te worden naar anderen of bij de organisatie van het huishouden en financiën. In dat geval valt de ouder onder de doelgroep van de Wmo en kan voor die begeleiding een Wmo-voorziening geboden worden. De ouder krijgt dan dus zowel begeleiding vanuit Jeugdwet als vanuit de Wmo.

18-/18+

Jeugdhulp eindigt in principe wanneer de jongere 18 jaar wordt. Als er daarna verdere begeleiding nodig is kan dit geboden worden via de Wmo. Er zijn uitzonderingen mogelijk, ook wel verlengde jeugdhulp genoemd. De hulp kan maximaal doorlopen tot een jongere 23 jaar is. Het gaat bij verlengde jeugdhulp om ondersteuning die niet op grond van de ZvW, Wmo of Wlz geboden kan worden.

Verlengde jeugdhulp kan volgens de Jeugdwet voorkomen in de volgende gevallen:

1. De jongere ontving voor zijn 18e al jeugdhulp en het is nodig dat deze doorloopt. Het besluit ter verlenging is voor het 18e jaar genomen.
2. De jongere kreeg voor zijn 18e nog geen hulp, maar het jeugd- en gezinsteam heeft samen met cliënt en aanbieder voor de 18e verjaardag bepaald dat dit vanaf het 18e jaar nodig is (verleningsbesluit).
3. De jongere kreeg voor zijn 18e hulp en is gestopt, maar opdrachtnemer bepaalt samen met het jeugd- en gezinsteam dat hervatting nodig is. De hulp moet binnen 6 maanden worden hervat.
4. De jongere ontvangt jeugdhulp in het kader van straffen en maatregelen, of van reclasseringstoezicht.

9. Begeleiding versus werk en inkomen

Hulp bij studie/werk

Huiswerkbegeleiding, studiebegeleiding of begeleiding bij een thuisstudie maken geen onderdeel uit van de Wmo. Zaken als hulp bij vragen over de lesstof, overhoren, oefenen met het geven van presentaties, begeleiding bij het doen van een examen en het maken van een studieplanning worden

dan ook niet geïndiceerd. Ook loopbaanbegeleiding, werk/studie oriëntatie en stagebegeleiding valt niet onder Wmo begeleiding.

Begeleiding zoals geboden via de Wmo kan wel bijdragen aan het creëren van de randvoorwaarden voor het volgen van een opleiding of het vinden/hebben van werk. Ter illustratie: een begeleider kan met de klant bespreken hoe de klant zich wil oriënteren op een studie, door bijvoorbeeld hem te stimuleren contact op te nemen met een onderwijsinstantie of loopbaanbegeleider. De begeleider neemt echter zelf geen testen af om te onderzoeken welke opleiding bij de klant past.

Begeleiding groep van klanten met (een vermoeden van) arbeidsvermogen

Soms melden klanten onder de pensioengerechtigde leeftijd zich aan het loket met een wens tot (arbeidsmatige) dagbesteding terwijl reeds is vastgesteld dat de klant nu of in de toekomst arbeidsvermogen heeft. Of wanneer arbeidsvermogen nog niet is uitgesloten door onderzoek zoals de beoordeling arbeidsvermogen van het UWV. Wmo dagbesteding is echter niet gericht op het verrichten van (loonvormende) arbeid of het toe leiden daar naartoe en is juist bedoeld voor mensen zonder arbeidsvermogen. Alleen in hoge uitzonderingsgevallen kan er tijdelijk begeleiding groep geïndiceerd worden aan mensen met arbeidsvermogen.

Indien een klant geen arbeidsvermogen heeft ten tijde van de indicatiestelling maar gedurende de dagbesteding dit onverwacht toch ontwikkeld, wordt dit gezien als een wijziging in de situatie van de klant die doorgegeven moet worden aan de gemeente Katwijk/ISD Bollenstreek. Er zal vervolgens samen met de klant onderzocht worden wat de beste vervolgstap is.